

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Соціальні вірування та інтолерантність до невизначеності як
предиктори суб'єктивного благополуччя»

Студентки 2 курсу групи 061 другого
(магістерського) рівня вищої освіти освітньо-
професійної програми «Психологія» за
спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ
Бондаренко (Волкова) І. А.

Керівник: д. психол. н., доцент, професор кафедри
прикладної психології КРЯЖ. І. В

Чотирьохрівнева шкала оцінювання

Кількість балів:

Члени комісії _

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ, ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНИХ ВІРУВАНЬ, ТА ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	5
1.1 Поняття "суб'єктивного благополуччя" та актуальність даного дослідження.....	5
1.2 Аналіз проблематики соціальних вірувань.....	10
1.3 Інтолерантність до невизначеності як предмет досліджень.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	18
2.1 Мета та завдання емпіричного дослідження.....	18
2.2. Методики та методи дослідження.....	19
2.3 Характеристика вибірки.....	22
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ОПИС РЕЗУЛЬТАТІВ.....	24
3.1. Результат описового аналізу.....	24
3.2. Результати кореляційного аналізу.....	25
3.3. Результати регресійного аналізу.....	28
3.4. Результати медіаційного аналізу.....	32
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.....	40
ЛІТЕРАТУРА.....	42
АНОТАЦІЯ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві, де невизначеність стала постійною частиною життя, дослідження факторів, що впливають на суб'єктивне благополуччя, набуває особливої значущості. Соціальні вірування та інтолерантність до невизначеності мають вагомий вплив на формування позитивного або негативного сприйняття особистістю навколишнього світу, її емоційний стан та загальну життєву задоволеність.

Соціальні вірування відображають ставлення людини до справедливості та безпеки світу. Наприклад, віра у справедливий світ формує переконання, що події у житті є закономірними, і люди отримують те, чого заслуговують. Це може сприяти почуттю стабільності та контролю над ситуацією. Натомість віра у загрозовий світ створює уявлення про небезпеку та ворожість навколишнього середовища, що нерідко призводить до підвищеної тривожності та страхів.

Інтолерантність до невизначеності виявляється у труднощах сприйняття та реагування на неоднозначні ситуації. Вона супроводжується підвищеним рівнем тривоги та стресу, що значно ускладнює адаптацію людини до умов, які швидко змінюються.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що аналіз взаємозв'язку між соціальними віруваннями, інтолерантністю до невизначеності та суб'єктивним благополуччям сприятиме не лише поглибленню теоретичних знань, але й розробці практичних рекомендацій.

Суб'єктивне благополуччя – це складне соціально-психологічне утворення, яке включає емоційні та когнітивні елементи і формується в процесі соціальнопсихологічної діяльності та в системі реальних ставлень особистості до навколишньої реальності. Воно базується на соціально-психологічних настановах, цінностях і стратегіях поведінки [7].

Дослідження взаємозв'язків між зазначеними чинниками дозволяє розробити ефективні стратегії втручання для покращення ментального здоров'я, зокрема через зміну деструктивних вірувань та підвищення толерантності до невизначеності.

Мета дослідження. Дослідити взаємозв'язок між соціальним віруванням, інтолерантністю до невизначеності та суб'єктивним благополуччям.

Об'єкт вивчення. Чинники суб'єктивного благополуччя.

Предмет вивчення. Віра в справедливий світ, віра в загрозовий світ, інтолерантність до невизначеності як предиктори суб'єктивного благополуччя.

Завдання.

1. Провести теоретичний аналіз проблем соціальних вірувань, та інтолерантності до невизначеності.
2. Дослідити зв'язки віри в справедливий світ з вірою в загрозовий світ.
3. Дослідити зв'язки соціальних вірувань та інтолерантності до невизначеності.
4. Аналіз соціальних вірувань та інтолерантності до невизначеності як предикторів суб'єктивного благополуччя.

В даній роботі, ми висуваємо гіпотезу, що соціальні вірування, а саме, віра в справедливий світ для себе, віра в справедливий світ для всіх, віра в загрозовий світ, та інтолерантність до невизначеності є предикторами суб'єктивного благополуччя.

Методики.

1. Шкала віра в справедливий світ для себе, Далберта.
2. Шкала віра в справедливий світ для всіх, Далберта.
3. Шкала віра в загрозовий світ, Даккита.
4. Шкала суб'єктивного благополуччя, Дінера.

5. Шкала інтолерантності до невизначеності, Н. Карлетона.
6. Шкала позитивного афекту (SPANE-P) і негативного афекту (SPANE-N)

Вибірка. У вибірці візьме участь від 40 респондентів (27-40 років).

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ, ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНИХ ВІРУВАНЬ, ТА ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

1.1 Поняття "суб'єктивного благополуччя" та актуальність даного дослідження

Поняття «благополуччя» у наукових дисциплінах та побутовому використанні є близькими за змістом, проте у кожному з цих контекстів воно набуває певних особливостей. У повсякденному житті це поняття асоціюється з відчуттям задоволення, гармонії та внутрішнього спокою, що включає не лише емоційне, але й матеріальне, фізичне благополуччя. Людина, відчувуючи баланс у цих сферах, має змогу зосереджуватися на досягненні своїх цілей і бути задоволеною своїм життям в цілому. Для більшості людей благополуччя визначається на основі їхнього внутрішнього стану й повсякденних взаємодій з навколишнім світом, що включає взаємини з іншими людьми, здоров'я, рівень доходів, досягнення особистих цілей, а також емоційне задоволення від повсякденних моментів.

У наукових дослідженнях поняття «благополуччя» вивчається більш глибоко, з урахуванням його багатогранної природи. Воно є комплексним станом, що включає різноманітні аспекти життя людини: психологічне, фізичне, соціальне, економічне, духовне, а також екологічне благополуччя.

Зокрема, у психології благополуччя розглядається через призму задоволення життям, емоційної рівноваги та досягнення внутрішньої гармонії. Це поняття є досить динамічним і змінюється залежно від життєвих ситуацій, віку, соціального статусу, культурних особливостей. Зокрема, у рамках цього дослідження розглядатиметься концепція «суб'єктивного благополуччя», яка є важливим складником загальної теорії благополуччя.

Термін "суб'єктивне благополуччя" був введений американським психологом Едвардом Дінером [18; 19; 20]. Його дослідження були на основі досліджень попередників у цій галузі, зокрема Мартіна Бредбьорна. Який сформулював перші теоретичні основи психологічного благополуччя. Бредбьорн визначав благополуччя як баланс між двома основними групами емоцій, що виникають у людини протягом життя — позитивними та негативними. Ці емоції, відповідно до його концепції, є постійними супутниками життєвого досвіду, і здатність досягати внутрішньої гармонії залежить від того, наскільки ці афекти збалансовані в психічному житті індивіда. Бредбьорн наголошував, що позитивні афекти (радоші, задоволення, гордість тощо) мають бути достатньо сильними, щоб компенсувати вплив негативних переживань (тривоги, стресу, депресії тощо), що дозволяє людині відчувати загальну гармонію і задоволеність життям [32].

Е. Дінер, у свою чергу, більш детально розвивав це поняття, підкреслюючи, що суб'єктивне благополуччя є не просто сума позитивних і негативних емоцій, а складний комплексний процес, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів. Дінер описав суб'єктивне благополуччя як явище, яке має три ключові складові: задоволеність життям, позитивні емоції та негативні емоції [18].

Задоволеність життям — це когнітивна оцінка індивідом свого життя в цілому, що включає різні аспекти його діяльності та досягнень [19]. Важливо зазначити, що це інтегральна оцінка, яка базується на особистих уявленнях про успіхи, досягнення цілей, гармонію в стосунках і соціальному статусі. Тобто це не лише миттєві емоції або переживання, а загальне враження від життя на певний момент.

Позитивні емоції — це емоційні переживання, які виникають у результаті сприйняття приємних і бажаних подій у житті [19]. Це можуть бути емоції, пов'язані з радістю, вдячністю, відчуттям досягнення мети,

згодою з власним життям. Дінер вважав, що високий рівень позитивних емоцій є основним індикатором суб'єктивного благополуччя, оскільки вони безпосередньо впливають на індивідуальну оцінку життя.

Негативні емоції — це емоції, пов'язані з переживаннями стресу, тривоги, страху, депресії та інших негативних переживань. Вони виникають, коли людина стикається з труднощами чи непередбачуваними ситуаціями, що можуть викликати невдоволення чи відчуття невдачі. Водночас, на думку Дінера, рівень негативних емоцій має бути порівняно низьким, оскільки їхній надлишок значно знижує рівень благополуччя, навіть якщо позитивні емоції також присутні [19].

Дослідниця К. Ріфф [37; 38] зробила значний внесок у розвиток концепції психологічного благополуччя, розробивши одну з найвідоміших і найбільш широко використовуваних теоретичних моделей цієї теми. Її підхід, оснований на роботі Н. Бредбьорна, виявляється більш комплексним і включає в себе різноманітні аспекти психічного здоров'я, які допомагають людині відчувати себе щасливою, задоволеною та реалізованою. На основі роботи Н. Бредбьорна вона створила свою структуру благополуччя, де виділила шість основних складових психологічного благополуччя: самоприйняття, позитивні відносини з оточуючими, автономність, контроль над довкіллям, наявність мети в житті та особистісне зростання:

1. Самоприйняття — це здатність людини приймати себе такою, якою вона є.

2. Позитивні відносини з оточуючими — це здатність до створення та підтримки здорових, глибоких та взаємозбагачувальних стосунків з іншими людьми.

3. Автономність — здатність приймати рішення і діяти незалежно від зовнішніх впливів або соціальних норм.

4. Контроль над довкіллям — це здатність ефективно управляти своїм життям і оточенням.

5. Наявність мети в житті — це здатність знаходити сенс у своїй діяльності та прагнути до досягнення певних цілей.

6. Особистісне зростання — це прагнення до саморозвитку та досягнення високих рівнів потенціалу.

Модель Ріффа представляє благополуччя як результат взаємодії цих шести компонентів, і кожен з них взаємопов'язаний із загальним відчуттям щастя та гармонії в житті [37].

Крім того, дослідження Р.М. Райана у контексті благополуччя визначають два основні напрями вивчення цього феномену, які мають великий вплив на психологічні теорії та дослідження. Ці два напрями — гедоністичний та евдемоністичний — відображають різні підходи до розуміння благополуччя [37].

Гедоністичний підхід акцентує увагу на емоційних переживаннях і задоволенні від життя. Підхід базується на ідеї, що благополуччя досягається через максимізацію позитивних переживань (задоволення, радість) та мінімізацію негативних (страждання, тривога). Представники цього підходу, такі як Н. Бредберн [32] та Е. Дінер [18; 19; 20], вважають, що основою благополуччя є емоційні аспекти життя, і його можна вимірювати через рівень задоволеності життям та наявність позитивних емоцій.

Евдемоністичний підхід, на противагу гедонізму, підкреслює важливість самореалізації, досягнення життєвих цілей і розвитку внутрішнього потенціалу особистості. Відповідно до цього підходу, справжнє благополуччя не зводиться лише до моментальних задоволень, а включає в себе процес особистісного зростання і прагнення до вищих моральних та соціальних цілей. У теорії К. Ріффа [37;38] і Р.М. Райана значну увагу приділено саме евдемоністичним аспектам благополуччя.

У даній роботі ми зосереджуємось на дослідженні взаємозв'язку між соціальним віруванням, інтолерантністю до невизначеності та суб'єктивним благополуччям.

Вивчення цього взаємозв'язку є важливим через те, що кожен із зазначених компонентів значно впливає на психологічне благополуччя людини та її здатність адаптуватися до життєвих обставин.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що науковці вже вивчали ці поняття як окремо [21; 10; 42; 12; 8; 6], так і в контексті їх взаємозв'язків. Наприклад, інтолерантність до невизначеності та її зв'язок із суб'єктивним благополуччям були детально досліджені під час пандемії COVID-19, коли соціальні зміни та невизначеність сильно вплинули на психоемоційний стан людей. Дослідження показали, що люди з високим рівнем інтолерантності до невизначеності часто переживали значні труднощі під час пандемії, що, у свою чергу, знижувало їх рівень задоволення життям і призводило до зростання стресу та тривожності [39; 11; 3].

Також важливою є робота щодо аналізу зв'язку між інтолерантністю до невизначеності та психічним здоров'ям, зокрема в контексті міжкультурних порівнянь. Дослідження показали, що в культурах, де традиційно менше терпимості до змін і невизначеності, вищий рівень стресу і тривоги, а також знижене відчуття благополуччя серед індивідів. Водночас, в культурах з більшим рівнем прийняття невизначеності люди демонструють більшу гнучкість і стійкість, що позитивно позначається на їхньому суб'єктивному благополуччі [9].

Окремо було досліджено і взаємозв'язок між соціальними віруваннями та суб'єктивним благополуччям [43].

Саме аналіз усіх компонентів — соціальних вірувань, інтолерантності до невизначеності та їх взаємозв'язок із суб'єктивним благополуччям — є основним об'єктом дослідження в нашій роботі. Це дозволяє побудувати

цілісну картину того, як ці фактори взаємодіють і як вони можуть впливати на загальний рівень благополуччя особи. Далі ми детально розглянемо теоретичні аспекти кожного з цих компонентів для того, щоб краще зрозуміти механізми їх впливу на психоемоційний стан людини.

1.2 Аналіз проблематики соціальних вірувань

Поняття "соціальні вірування" (social beliefs) ввів Мілтон Рокич [34]. Він досліджував, як прості вірування людей щодо дружелюбності та ворожості світу впливають на їхні політичні та ідеологічні переваги. Ці вірування були названі соціальними віруваннями.

Результати робіт М. Рокича підтвердили, що базові вірування, щодо природи світу мають суттєвий вплив на політичні та ідеологічні уподобання людей. Було виявлено, що ці вірування формуються на ранніх етапах соціалізації і можуть змінюватися під впливом життєвого досвіду та значущих подій [34].

Концепція М. Рокича була розширена іншими дослідниками.

В рамках предмета вивчення нашої роботи, розберемо найбільш актуальні поняття соціальних вірувань, такі як віра в справедливий світ та віра в загрозовий світ.

Одна зі значущих дослідницьких робіт у проблематики соціальних вірувань починається з теорії справедливого світу, Мелвіна Лернера[29]. Згодом цю тему доповнювали К. Далберт [30], та З. Рубін, Л. Пеплау [35], та інші науковці. Лернер припускав, що серед людей поширена віра у справедливий світ. Справедливий світ, за концепцією Лернера, — це уявлення про реальність, у якій кожна дія чи подія має передбачувані та справедливі наслідки, а люди отримують те, що заслуговують, відповідно до своїх вчинків і поведінки [29].

Лернер досліджував, як віра в справедливий світ впливає на ставлення до жертв несправедливості. У своїх експериментах він показав, що люди,

які вірять у справедливий світ, схильні звинувачувати жертв, вважаючи, що вони заслуговують на свої нещастя [29].

Мелвін Лернер провів кілька цікавих експериментів, що демонструють, як віра в справедливий світ впливає на ставлення до жертв [29]. Експеримент, де учасникам було запропоновано спостерігати за іншою людиною, яка нібито піддається електрошоку за помилки в завданні. В реальності жоден шок не застосовувався, але учасники думали, що людина страждає. Спостерігачі не могли допомогти жертві. Згодом, вони починали знецінювати жертву, приписуючи їй негативні характеристики, такі як некомпетентність або взагалі не вартість співчуття.

Мелвін Лернер, припускав, що якщо людям дозволяли думати, що жертва «самі винні» у своїх проблемах, вони менше відчували провини за те, що не допомагали. Віра в справедливий світ змушувала спостерігачів дистанціюватися від жертв несправедливості, знижуючи рівень емпатії [27].

Лернер також відзначив, що люди з сильною вірою в справедливий світ зазнають когнітивного дисонансу, коли стикаються з очевидною несправедливістю. Щоб вирішити цей дисонанс, вони можуть або виправдовувати несправедливість, або намагатися допомогти жертві. Однак, якщо допомогти неможливо, вони часто починають знецінювати жертву [29].

Це дослідження продемонструвало, як віра в справедливий світ може впливати на соціальні судження і підтримувати стереотипи та упередження проти жертв.

Продовження та уточнення з вивчення проблематики про віру в справедливий світ запропонували Ліпкус І. та Далберт К, де вперше розрізняли два типи віри: віра в справедливий світ для себе (BJW-self) та віра в справедливий світ для всіх (BJW-others). Показник від Ліпкуса І. та Далберта К., що це є двома окремими конструкціями, які мають різні

психологічні наслідки [30]. Це допомогло у вирішенні проблематики впливу віри у справедливий світ на психологічне здоров'я та соціальну поведінку.

У дослідженні вказано, що віра в справедливий світ для себе, пов'язана з вищими показниками психологічного благополуччя, включаючи знижений рівень стресу та підвищену задоволеність життям. В той час, як віра в справедливий світ для всіх, пов'язана з негативними соціальними наслідками, такими як схильність до звинувачення жертв та більш суворі соціальні установки [30].

На сьогодні підхід від Ліпкуса І. та Далберта К., є найбільш визнаним, і переважна більшість сучасних досліджень ґрунтуються саме на ньому. Як і в попередніх дослідженнях Р. Саттон та К. Дуглас підтвердили, що віра в справедливий світ для себе (BJW-self) та для всіх (BJW-others) є двома окремими конструкціями, які мають різні психологічні та соціальні наслідки.

Також автори навели відмінність між BJW-self та BJW-others. А саме, вплив на різні аспекти соціальної поведінки. BJW-self сприяє більшій емпатії та соціальній підтримці, тоді як BJW-others може призводити до меншої соціальної підтримки та більш суворих соціальних оцінок [40].

З останніх досліджень, які вивчали віру у справедливий світ буде дослідник Адріан Фернхем [25].

Спираючись на статтю, дослідження Адріана Фернхема протягом останніх десятиліть, підтвердили зв'язок між вірою в справедливий світ (BJW) і суб'єктивним благополуччям. Один із головних висновків цих досліджень полягає в тому, що віра в справедливість світу може бути ефективним механізмом психологічного захисту. Що допомагає людям справлятися зі стресом і непередбачуваністю життя.

Зокрема, дослідники дійшли висновку, що віра в справедливий світ сприяє підвищенню почуття контролю над власним життям, а це, своєю

чергою, позитивно впливає на суб'єктивне благополуччя. Почуття контролю частково пояснює, чому люди з сильнішою вірою в справедливий світ відчують більше щастя і задоволення.

Таким чином, віра в справедливий світ виконує функцію внутрішнього ресурсу, допомагаючи людям зберігати психологічну рівновагу і мотивуючи досягати цілей, незважаючи на труднощі. Це також пояснює, чому такі переконання можуть слугувати як індикатором ментального здоров'я, так і стратегією планування життя [25].

Поняття “віри в загрозливий світ” ввів Джон Даккіт. У своєму дослідженні, Дж. Даккіт вивчав авторитаризм і його зв'язок із груповою ідентифікацією. Він вказував, що поняття “віри в загрозливий світ” – основний чинник, що формує авторитарні установки.

Віра в загрозливий світ пов'язана зі сприйняттям світу як небезпечного місця, що потребує сильної влади для підтримання порядку. А саме, одним із ключових моментів дослідження є те, як віра в загрозливий світ тісно пов'язана з авторитарними установками. Даккіт показав, що люди, які бачать світ як небезпечне місце, частіше підтримують жорстку владу і схильні до авторитаризму. Це відкриття підкреслює значущість страху перед зовнішньою загрозою у формуванні політичних та соціальних поглядів. Люди з таким світосприйняттям схильні шукати захист у жорсткому лідерстві, яке, на їхню думку, може забезпечити порядок і стабільність [21].

Наступне розширене дослідження Дж. Даккіт разом з К. Вагнер пояснює, як когнітивні та мотиваційні процеси взаємодіють для формування ідеологій та упереджень з тестуванням у різних контекстах. Висновки підтверджують, що віра в загрозливий світ пов'язана з авторитаризмом.

Дослідження показують, що віру в загрозливий світ породжує високий рівень нейротизму та диспозиційної конформності. Більш пізні

дослідження вказують, що віра в загрозовий світ залежить не тільки від стабільних особистісних рис, а й від небезпеки, що у конкретній ситуації [22].

У свою чергу, вірування впливають на вибір людиною тих чи інших життєвих цілей. Зокрема, люди, які вірять у небезпечний світ, прагнуть безпеки, збереження соціального порядку [22].

Одне з сучасних досліджень Дж. Даккіт та Сіблі зробили значний внесок у розуміння того, як базові особистісні риси та соціальні вірування впливають на ідеологічні уподобання та політичну поведінку.

Головний висновок, даного дослідження, що соціальні вірування, такі як віра в загрозовий світ, впливають на політичні переконання та поведінку, схиляючи людей до підтримки авторитарних лідерів і політиків [23].

Як видно, з наведених досліджень, розкриті окремі моменти зв'язку самовідношення віри у справедливий світ для себе та віри у справедливий світ для всіх, але недостатньо розкриті взаємозв'язки між соціальними віруваннями в цілому та інтолерантністю до невизначеності. Отже, в рамках нашої роботи ми спробуємо реалізувати саме такий комплексний аналіз.

1.3 Інтолерантність до невизначеності як предмет досліджень

У науковому підході паралельно існують два поняття: «толерантність до невизначеності» та «інтолерантність до невизначеності» (tolerance for (of) ambiguity/intolerance of ambiguity) [13, 14].

В рамках предмета вивчення, даної роботи цікавить розбір поняття «інтолерантність до невизначеності».

У 1949 році Френкель-Брунsvік запроваджує поняття «інтолерантності до невизначеності», визначаючи її як «тенденцію вдаватися до суджень на кшталт “чорне – біле”, робити поспішні висновки

часто у відриві від реальності» [33]. Вона описує особливість психічної реакції людини на ситуації, де відсутня чіткість або зрозумілість. Люди з високим рівнем інтолерантності до невизначеності схильні уникати аморфних, невизначених ситуацій і робити поспішні висновки, спрощуючи реальність до крайнощів, де все розподілено між чіткими категоріями — «правильно» або «неправильно», «добре» або «погано».

У 1962 р. Баднер, враховуючи поняття від Френкель-Брунсвик, позначив, толерантність до невизначеності як «індивідуальну змінну», розкрив поняття як «індивідуальну схильність (схильність) розглядати (оцінювати) невизначені ситуації як бажані, або (у разі прояву інтолерантності до невизначеності) як загрозові» [14].

Р. Нортон 1975 р. розкрив поняття «інтолерантності до невизначеності», як «тенденцію сприймати невизначену інформацію як різновид психологічного дискомфорту чи загрози» [31]. За його визначенням, люди, що мають високий рівень інтолерантності до невизначеності, відчувають тривогу чи психологічний стрес, коли стикаються з ситуаціями, що не мають чітких або визначених меж.

Згідно з другим виданням “Психологічного словника”, поняття «інтолерантність до невизначеності», трактується як “когнітивний стиль, що характеризується нездатністю прийняти без дискомфорту ситуації або стимули, які допускають альтернативні інтерпретації ...”[15].

Якщо об'єднати всі поняття, можна сказати, що до якостей толерантної особистості характерні такі риси: прагнення до безумовного прийняття або відторгнення у взаєминах з іншими; нездатність мислити у категоріях ймовірності та уникання непрозорого й неконкретного; перевага знайомого та відторгнення всього нового; схильність до крайніх оцінок за принципом "чорне-біле"; прагнення до безпеки та уникання невизначеності; схильність до прийняття поспішних рішень без належного врахування реального стану справ; сприйняття невизначених ситуацій як

загрозливих; тривожність у відповідь на незрозумілі ситуації; потреба у чіткій категоризації; неможливість припустити наявність як позитивних, так і негативних рис у одному об'єкті; нездатність до розуміння суперечливих і швидко змінюваних стимулів [19, 16] .

Спочатку більший інтерес у дослідників викликав набір психологічних якостей толерантної особистості, які пов'язують із проявами авторитаризму [17, 19]. Також дослідників цікавили інтолерантні якості особистості, у темі перфекціонізму та низької задоволеності результатами психотерапії [41].

Окремо розглядався взаємозв'язок між толерантністю до двозначності та результатами переговорів та спотворенням інформації [44].

Дослідження Дугаса М. з колегами розглядає важливий аспект інтолерантності до невизначеності, зокрема, її зв'язок з тривожністю в неклінічній вибірці. Вчені виявили, що інтолерантність до невизначеності є специфічним фактором, який тісно пов'язаний із підвищеним рівнем тривожності та надмірним хвилюванням. Це підтверджує ідею, що люди, які мають низьку толерантність до невизначених ситуацій, частіше переживають занепокоєння через майбутнє або через ситуації, де не можна передбачити результат [24].

Варто зазначити, що в дослідженнях детально описані основні риси та причини виникнення невизначених ситуацій.

Наприклад, С. Баднер розділив невизначені ситуації на три групи: 1) нові ситуації, це ситуації, з якими людина раніше не стикалася і тому не має попереднього досвіду або знань для того, щоб правильно їх інтерпретувати; 2) комплексні ситуації, які включають в себе багато різноманітних факторів і змінних, які важко оцінити або передбачити; 3) суперечливі, в яких наявна інформація є суперечливою або конфліктною, що ускладнює її правильне розуміння [14].

Після С. Баднера, у 1975 р. Крайтлер, Магуен та Крайтлер, вказали три головні причини виникнення невизначених ситуацій: 1) недостатня інформація, що виникає, коли люди не мають достатньої інформації для прийняття обґрунтованих рішень. 2) конфліктуюча інформація, що характерно, коли інформація є суперечливою, що ускладнює прийняття правильних рішень. 3) непередбачуваність, що виникає, коли ситуація є непередбачуваною і майбутні події не можна точно передбачити [27].

Як видно з наведених досліджень, вивчені окремі аспекти взаємозв'язку між самовідношенням віри в справедливий світ для себе та вірою в справедливий світ для всіх, зокрема в контексті їх впливу на психологічні та соціальні процеси. Однак, незважаючи на значну кількість робіт, де розглядаються ці конструкції окремо, ще недостатньо розкриті комплексні взаємозв'язки між соціальними віруваннями загалом і таким феноменом, як інтолерантність до невизначеності.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Мета та завдання емпіричного дослідження

Мета дослідження. Дослідити взаємозв'язок між соціальним віруванням, інтолерантністю до невизначеності та суб'єктивним благополуччям.

Об'єкт вивчення. Чинники суб'єктивного благополуччя.

Предмет вивчення. Віра в справедливий світ, віра в загрозовий світ, інтолерантність до невизначеності як предиктори суб'єктивного благополуччя.

Завдання.

1. Провести теоретичний аналіз проблем соціальних вірувань, та інтолерантності до невизначеності.

2. Дослідити зв'язки віри в справедливий світ з вірою в загрозовий світ.

3. Дослідити зв'язки соціальних вірувань та інтолерантності до невизначеності.

4. Аналіз соціальних вірувань та інтолерантності до невизначеності як предикторів суб'єктивного благополуччя.

Гіпотеза: соціальні вірування та інтолерантність до невизначеності є предикторами суб'єктивного благополуччя.

Методики, які використовувались:

1. Шкала віра в справедливий світ для себе, Далберта.
2. Шкала віра в справедливий світ для всіх, Далберта.
3. Шкала віра в загрозовий світ, Даккита.
4. Шкала суб'єктивного благополуччя, Дінера.
5. Шкала інтолерантності до невизначеності, Н. Карлетона.
6. Шкала позитивного афекту (SPANE-P) і негативного афекту (SPANE-N)

2.2. Методики та методи дослідження

Спираючись на завдання, у нашому дослідженні було використано такі методи: теоретичний та математико-статистичний.

Статистична обробка даних проводилась у програмі JASP, версія 0.19.1.

Щоб визначити рівень суб'єктивного благополуччя, та життєстійкості було використано:

1) Шкала суб'єктивного благополуччя, Дінера.

Шкала суб'єктивного благополуччя Дінера (Satisfaction with Life Scale, SWLS) розроблена для вимірювання загальної задоволеності життям як показника когнітивного компонента суб'єктивного благополуччя. Її основою є когнітивна оцінка респондентом власного життя з погляду задоволеності, що дозволяє об'єктивізувати суб'єктивний досвід. Цей підхід передбачає, що оцінка задоволеності життям формується на основі внутрішніх переконань, цінностей та соціально-культурного контексту, які визначають стандарти, за якими людина оцінює власне життя.

Шкала Дінера складається з п'яти тверджень, що охоплюють різні аспекти життєвої задоволеності, зокрема загальну оцінку минулого та поточного життя, рівень досягнень і порівняння власного життя з ідеальним. Кожне твердження оцінюється за 7-бальною шкалою, де 1 – категорично не згоден, а 7 – повністю згоден.

Розкрити методику можна, виходячи з кількості балів визначаються показники задоволеності від дуже незадоволеного, коли результат є набагато нижчим за середній, до надзвичайно задоволеного, де результат набагато за середній вищий.

2) Шкала позитивних і негативних переживань (SPANE) була розроблена для отримання більш глибокого розуміння емоційного аспекту суб'єктивного благополуччя, що охоплює різноманітні емоційні

переживання, які особа відчуває протягом певного часу. SPANE складається з двох підшкाल — SPANE-P (Positive) для позитивних емоцій і SPANE-N (Negative) для негативних емоцій, кожна з яких містить по шість пунктів.

Шкала SPANE складається з 12 питань та має дві підшкали: 6 стосуються позитивних переживань, а 6 — негативних. Завдяки прикметникам, які надаються у методиці досліджуванним, описуючи різні емоції та почуття, вони можуть відзначити якою мірою вони почували себе за декілька останніх тижнів.

У опитувальнику використовується п'ятибальна шкала, яка починається з 1 («дуже рідко або ніколи») і досягає номера 5 («дуже часто або постійно»). Відповіді оцінюються за 5-бальною шкалою, що дозволяє респондентам визначити, як часто вони переживали конкретні емоції за останній тиждень.

Інтерпретація показників позитивних переживань та негативних проводиться за допомогою сумування показників за кожною з шкал. Показник балансу вимірюється відніманням від показника позитивних переживань негативного.

У нашому дослідженні ми використовували україномовні, адаптовані для українських дорослих людей шкали SPANE розроблені В.О. Олефіром, В.Ф. Боснюком та К.О. Малофейкіною.

3) Шкала віри в справедливий світ для себе та для всіх, Далберта

Шкала віри в справедливий світ Далберта (Belief in a Just World Scale) є інструментом для вимірювання особистісної переконаності людини у справедливості навколишнього світу. Методика розроблена для дослідження двох аспектів: віри в справедливий світ для себе (переконання, що власні успіхи й невдачі справедливі) та для інших (переконання, що успіхи й невдачі інших людей є справедливими). Це розрізнення дозволяє детальніше оцінити, як людина ставиться до

справедливості як у власному житті, так і в житті загалом. Показники за шкалою часто використовуються для вивчення особистісних відмінностей у сприйнятті світу та пояснення ставлення до соціальних явищ.

Респонденту пропонується обрати один із шести варіантів відповіді на кожне твердження, які відображають ступінь згоди або незгоди з ним: від «1 — зовсім не погоджуюся» до «6 — цілком погоджуюся», що дозволяє оцінити рівень згоди чи незгоди з кожним твердженням

Ця шкала дозволяє визначити, наскільки людина вірить, що події у світі відбуваються відповідно до законів справедливості, де кожна дія має свої наслідки, і кожен отримує винагороду або покарання за свої вчинки.

Шкала віри в справедливий світ допомагає зрозуміти особистісні установки, які можуть впливати на те, як людина реагує на різні життєві ситуації, включаючи труднощі, невдачі чи успіхи.

У нашому дослідженні ми використовували україномовну, адаптовану для українських дорослих людей шкали віри в справедливий світ, розроблену І. В. Кряж

4) Шкала інтолерантності до невизначеності, Н. Карлетона.

Шкала інтолерантності до невизначеності Н. Карлетона (Intolerance of Uncertainty Scale, IUS) створена для оцінки індивідуальних особливостей у сприйнятті та реагуванні на невизначені ситуації. Вона фокусується на вимірюванні того, наскільки дискомфорт і тривога, пов'язані з невідомістю, впливають на особистість.

Шкала складається з 12 тверджень, на які респондент відповідає: 1 - Зовсім не типово для мене, 2 - Майже не типово для мене, 3 - Певною мірою типово для мене, 4 - Значною мірою типово для мене, 5 - Дуже типово для мене.

Ця шкала допомагає виявити, наскільки сильно невизначеність викликає дискомфорт, тривогу або інші негативні емоційні реакції. Інтюлерантність до невизначеності може бути пов'язана з низкою

психологічних станів, таких як тривожні розлади, і впливає на здатність людини адаптуватися до нових або непередбачуваних обставин.

Підрахунок балів проводиться сумою балів для Шкали прогностичної тривоги: 2,4,5,8,9,11,12 та окремо сумою балів для Шкали гнітючої тривоги: 1,3,6,7,10.

У нашому дослідженні ми використовували україномовні, адаптовану версію, розроблену Г. Громовою.

5) Шкала віра в загрозовий світ, Даккита.

Шкала віри в загрозовий світ Даккита (Dangerous World Belief Scale) є інструментом, призначеним для оцінки рівня переконаності особи в тому, що світ є небезпечним та ворожим місцем. Вона базується на теорії, що сприйняття світу як загрозового середовища може суттєво впливати на емоційний стан і поведінку людини, формуючи більш захисну або навіть агресивну реакцію на навколишнє.

Методика включає 10 тверджень, які відображають страхи, підозри та очікування потенційної небезпеки, на які респондент відповідає, обираючи один варіант: 1 - Зовсім не погоджуюсь, 2 - Не погоджуюся, 3 - Скоріше не погоджуюся, ніж погоджуюся, 4 - Важко відповісти, 5 - Скоріше погоджуюся, 6 - Погоджуюся, 7 - Цілком погоджуюся.

Респондент вибирає рівень згоди з кожним твердженням на 7-бальній шкалі, що дозволяє визначити загальний рівень тривожності та схильності до вбачання небезпеки в повсякденному житті. Результат оцінюється, як середнє значення балів.

2.3 Характеристика вибірки

За поставленими завданнями дослідження нами була зібрана вибірка у кількості 40 осіб від 27 до 40 років.

Висновки до розділу 2. Обрані методики дозволяють проаналізувати та провести аналіз зв'язків показників соціальних вірувань, інтолерантність до невизначеності та суб'єктивного благополуччя.

3.1. Результат описового аналізу

У процесі роботи ми висунули наступну концептуальну гіпотезу: між такими показниками як соціальні вірування, інтолерантність до невизначеності та суб'єктивним благополуччям є певний взаємозв'язок.

За для перевірки зв'язку, на першому етапі, нами було визначено який тип розподілу має вибірка - нормальній чи ненормальний.

Для оцінки розподілу, нами було проведено описовий аналіз, з Шапіра-Вілка тестом. Результат аналізу наведено у таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1

Результати описового аналізу для кожного показника

Показники	Показник Шапіра-Вілка	p
Позитивні переживання	0,973	0,449
Негативні переживання	0,986	0,887
Задоволеність життям	0,961	0,193
Віра в справедливий світ для себе	0,964	0,244
Віра в справедливий світ для всіх	0,956	0,135
Віра в загрозовий світ	0,981	0,726
Інтолерантність до невизначеності	0,969	0,360

Як видно, за результатами аналізу, де показник Шапіро-Віла наближається до одиниці, а статистична значущість відсутня. Це вказує, що розподіл нормальний.

Це означає, що ми можемо використовувати у кореляційному аналізі, коефіцієнт кореляції Пірсона.

На основі перевірки розподілу шкал, ми проводимо кореляційний аналіз для виявлення зв'язку між шкалами.

3.2. Результати кореляційного аналізу

В рамках дослідження, нами був проведений кореляційний аналіз, коефіцієнт кореляції Пірсона, для аналізу зв'язків між показниками суб'єктивного благополуччя та інтолерантності до невизначеності, і соціальних вірувань, а саме: вірою в справедливий світ для всіх, вірою в справедливий світ для мене та вірою в загрозовий світ.

Нами був виявлено певний кореляційний зв'язок. Отримані дані зазначені у таблиці 3.2.1.

Таблиця 3.2.1

Кореляційні показники між показниками суб'єктивного благополуччя, інтолерантності до невизначеності та соціальними віруваннями з урахуванням напрямків зв'язків

	Задоволеність життям	Позитивні переживання	Негативні переживання
Віра в справедливий світ для себе (r)	0,697	0,600	-0,497
p	<0,001	<0,001	<0,001
Віра в справедливий світ для всіх (r)	0,540	0,271	-0,391
p	<0,001	0,047	0,007
Інтолерантність до невизначеності (r)	-0,027	-0,049	0,108

p	0,435	0,383	0,257
Віра в загрозовий світ (r)	-0,494	-0,386	0,464
p	<0,001	0,008	0,001

Нами було висунуто декілька гіпотез, щодо напрямку зв'язків. Проведено кореляційний аналіз враховуючи напрямок кореляції, а саме: позитивний чи негативний напрям кореляції.

Нами була висунуто гіпотезу, що існує позитивний зв'язок між задоволеності життям, позитивним переживанням та віра в справедливий світ для себе. Дані з кореляційного аналізу наведені у таблиці 3.2.1 З'ясовано статистично значущі взаємозв'язки між задоволеністю життям та вірою в справедливий світ для себе ($r = 0,697$; $p < 0,001$), та між позитивні переживання та вірою в справедливий світ для себе ($r = 0,600$; $p < 0,001$). Кореляційний аналіз підтвердив нашу гіпотезу, про те що віра в справедливий світ для себе має статистично значущу позитивну кореляцію з позитивними переживаннями та задоволеності життя, а саме показник значущості на рині $p < 0,001$ для обох показників.

З'ясовано статистично значущий позитивна кореляція між задоволеністю життям та вірою в справедливий світ для всіх ($r = 0,540$; $p < 0,001$), а також виявлено статистично значущі зв'язків між позитивні переживання та вірою в справедливий світ для всіх ($r = 0,271$; $p = 0,047$). Нами було виявлено статистично значущу негативну кореляцію між негативні переживання та вірою в справедливий світ для всіх ($r = -0,391$; $p = 0,007$).

Нами було перевірено наступну гіпотезу, що віра в загрозовий світ буде негативно корелювати з позитивним переживання та задоволеності життям. Згідно з проведеним кореляційним аналізом ми отримали наступні

дані, статистично значущий зв'язок між задоволеністю життям та вірою в загрозовий світ ($r = -0,494$; $p < 0,001$), а також між позитивним переживанням та вірою в загрозовий світ ($r = -0,386$; $p = 0,008$). Кореляційний аналіз підтвердив нашу гіпотезу, про те що віра в загрозовий світ має статистично значущу негативну кореляцію з позитивними переживаннями та задоволеністю життя, а саме показник значущості на рині $p = 0,008$ та $p < 0,001$.

Наступна гіпотеза, яку перевіряли з кореляційним аналізом, що віра в загрозовий світ буде позитивно корелювати з негативними переживаннями. Згідно з проведенням кореляційним аналізом ми отримали наступні дані, статистично значущий зв'язок між негативним переживанням та вірою в загрозовий світ ($r = 0,464$; $p = 0,001$). Кореляційний аналіз підтвердив нашу гіпотезу, про те що віра в загрозовий світ має статистично значущу позитивну кореляцію з негативним переживанням.

Нами було висунуто гіпотезу, що інтолерантність до невизначеності має позитивний зв'язок з негативними переживанням та негативний зв'язок з задоволеністю життям та позитивним переживанням. Згідно з проведенням кореляційним аналізом ми отримали наступні дані, що не має значущої кореляції між показниками суб'єктивного благополуччя та інтолерантності до невизначеності. А саме, зв'язок між задоволеністю життям та інтолерантності до невизначеності становить ($r = -0,027$; $p = 0,435$), між позитивним переживанням та інтолерантністю до невизначеності становить ($r = -0,049$; $p = 0,383$), та між негативним переживанням та інтолерантністю до невизначеності ($r = 0,108$; $p = 0,257$). Кореляційний аналіз не підтвердив нашу гіпотезу, про те що інтолерантність до невизначеності має позитивний зв'язок з негативними переживанням та негативний зв'язок з задоволеністю життям та

позитивними переживанням. Статистично значущого зв'язку між показниками не було виявлено.

Висновок до проведеного кореляційного аналізу. Як видно з наведеного аналізу інтолерантність до невизначеності не має значущих зв'язків з показниками суб'єктивного благополуччя.

Підтверджений позитивний зв'язок між задоволеності життям, позитивним переживанням та віра в справедливий світ для себе і справедливий світ для всіх, а також позитивний зв'язок між негативним переживанням та вірою в загрозовий світ.

Підтверджений негативний статистично значущий зв'язок віри в загрозовий світ та позитивних переживань і задоволеності життя, а також негативний статистично значущий зв'язок віри в справедливий світ для всіх та негативним переживанням.

3.3. Результати регресійного аналізу

Нами було проведено регресійний аналіз декількох моделей, щоб дослідити зв'язки між соціальними віруваннями як предикторами суб'єктивного благополуччя.

У регресійному аналізі, використовувались такі показники, як залежна зміна – позитивні переживання. У якості предикторів, використовувались соціальні вірування. Для аналізу було використано метод Enter. Показники для даної моделі наведені у таблиці 3.3.1

Таблиця 3.3.1

Результати регресійного аналізу для позитивних переживань

Показники		p	t	R ²	p
Залежна зміна	Позитивні переживання				

Предиктори	Віра в справедливий світ для себе	0,001	3,567	0,384	<0,001
	Віра в справедливий світ для всіх	0,402	-0,848		
	Віра в загрозовий світ	0,321	-1,006		

Отриманий нами показник детермінації (R^2) для даної моделі становить $R^2 = 0,384$, що означає, що наведена модель з трьома предикторами, а саме: віра в справедливий світ для себе, віра в загрозовий світ та віра в справедливий світ для всіх, пояснює 38% позитивних переживань. Перевірка значущості моделі показує, що $p < 0,001$, що вказує на статистичну значущість цієї моделі.

Водночас, показник значущості для кожного предиктора показав, що значущий лише один показник – віра в справедливий світ для себе, де $p = 0,001$. Як видно з наведених даних, показник значущості для віри в справедливий світ для всіх $p = 0,402$, а для віри в загрозовий світ $p = 0,321$. Перевірка впливу кожного окремого предиктора на залежну змінну показала, що віра в справедливий світ для себе має позитивний зв'язок з залежною змінною, показник $t = 3,567$ є високим, що вказує на сильний та статистично значущий зв'язок між вірою в справедливий світ для себе та позитивним переживанням, порівнянно з двома іншими предикторами, де показник $t = -0,848$ та $t = -1,006$ у віри в справедливий світ для всіх та вірою в загрозовий світ.

Проведений регресійний аналіз для позитивних переживань показав, що в цій моделі показник віри в загрозовий світ та віри в справедливий світ для всіх не є статистично значущі.

Наступний регресійний аналіз, було проведено для залежної змінної – негативні переживання. У якості предикторів, використовувались соціальні вірування. Для аналізу було використано метод Backward. Показники для даної моделі наведені у таблиці 3.3.2

Таблиця 3.3.2

Результати регресійного аналізу для негативних переживань

Показники		p	t	R ²	p
Залежна змінна	Негативні переживання			0,312	0,001
Предиктори	Віра в справедливий світ для себе	0,031	-2,243		
	Віра в справедливий світ для всіх	-	-		
	Віра в загрозовий світ	0,074	1,842		

Отриманий нами показник детермінації $R^2 = 0,312$, що означає, що наведена модель з трьома предикторами, та залежною змінною – негативні переживання, пояснює 31% негативних переживань. Перевірка значущості моделі показує, що $p = 0,001$, що вказує на статистичну значущість цієї моделі.

Разом з тим, показник значущості для кожного предиктора показав, що значущий лише один показник – віра в справедливий світ для себе, де $p = 0,031$, за показником t критерії $= -2,243$, коли показник статистичної значущості для віри в загрозовий світ становить $p = 0,074$, а показник $t=1,842$.

У наступному регресійному аналізі, де залежна змінна – Задоволеність життям. У якості предикторів, використовувались соціальні вірування. Для аналізу було використано метод Enter. Показники для даної моделі наведені у таблиці 3.3.3

Таблиця 3.3.3

Результати регресійного аналізу для задоволеність життям

Показники		p	t	R ²	p
Залежна змінна	Задоволеність життям			0,536	<0,001
Предиктори	Віра в справедливий світ для себе	0,001	3,551		
	Віра в справедливий світ для всіх	0,242	1,191		
	Віра в загрозовий світ	0,242	-1,189		

Отриманий нами показник детермінації $R^2 = 0,536$, що значно вище ніж попередні, що вказує на високу важливість даних предикторів для задоволеності життям та пояснює 54% задоволеності життям. Перевірка значущості моделі показує, що $p < 0,001$, що вказує на статистичну значущість цієї моделі.

Показник значущості для кожного предиктора знову показав, що статистично значущий лише один показник – віра в справедливий світ для себе, де $p = 0,001$, а $t = 3.551$.

Висновок, до результатів регресійного аналізу. Якщо розглядати спільний внесок віри в справедливий світ для себе, віри в справедливий

світ для всіх та віри в загрозовий світ у суб'єктивне благополуччя лише віра в справедливий світ для себе є значущим предиктором.

3.4. Результати медіаційного аналізу

Віра в справедливий світ для себе є значущим предиктором, якщо ми розглядаємо в якості предикторів всі три показники соціальних вірувань: віру в справедливий світ для себе, віру в справедливий світ для всіх, віру в загрозовий світ.

Це дає підстави для припущення, що віра в справедливий світ для себе може бути медіатором між такими предикторами, як віра в справедливий світ для всіх і вірою в загрозовий світ та показниками суб'єктивного благополуччя.

Для перевірки гіпотези щодо медіації було використано медіаційним аналізом.

Нами було проведено декілька моделей з медіаційним аналізом.

У Моделі 1, було використано предиктори – віра в справедливий світ для всіх та віра в загрозовий світ. Медіатор – віра в справедливий світ для себе. Змінна – позитивні переживання, як показник суб'єктивного благополуччя.

В рамках аналізу, нами були отримані наступні дані, для прямого ефекту, які наведені в таблиці 3.4.1

Таблиці 3.4.1

Прямий ефект між предикторами та змінною для Модель 1 з медіаційним аналізом.

Шляхи для прямого ефекту	p
Віра в справедливий світ для всіх → Позитивні переживання	0,371

Віра в загрозовий світ → Позитивні переживання	0,288
--	-------

Отримані показники прямого ефекту, показують що відсутній статистично значущий зв'язок між предикторами та позитивним переживанням, коли не враховується медіатор.

Для непрямого ефекту, у шляху Віра в справедливий світ для всіх → Віра в справедливий світ для себе → Позитивне переживання, показники значущості були наступні $p = 0,018$, що підтверджує медіаторний ефект. В той же час, у шляху Віра в загрозовий світ → Віра в справедливий світ для себе → Позитивне переживання, мала статистично незначущий показник $p = 0,073$, на основі цього показника не можна припускати що віра в справедливий світ для себе є медіатором для віри в загрозовий світ, але ми можемо припустити, що показник може змінюватись на більш великій вибірці та стати вже статистично значущим. Непрямий ефект відображає шлях через медіатор, що вказує на значущість зв'язку з предиктором віра в справедливий світ для всіх.

Вплив кожного ефекту, що показує, чи є прямий та непрямий ефект статистично значущими, наведена в таблиці 3.4.2

Таблиця 3.4.2

Значення (p) для кожного шляху впливу для Модель 1

Шляхи	p
Віра в справедливий світ для себе → Позитивні переживання	<0,001
Віра в справедливий світ для всіх → Позитивні переживання	0,371
Віра в загрозовий світ → Позитивні переживання	0,288

Віра в справедливий світ для всіх → Віра в справедливий світ для себе	0,002
Віра в загрозливий світ → Віра в справедливий світ для себе	0,042

Дані з таблиці відображаються на Рисунку 1. Наведені дані підтверджують, що віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в справедливий світ для всіх та позитивним переживанням. Але не виступає медіатором між вірою в загрозливий світ та позитивним переживанням, як змінним показником.

На Рисунку 1, значення GBJ – це Віра в справедливий світ для всіх; DnW – це Віра в загрозливий світ; PBJ – це Віра в справедливий світ для себе; SPA –це Позитивні переживання.

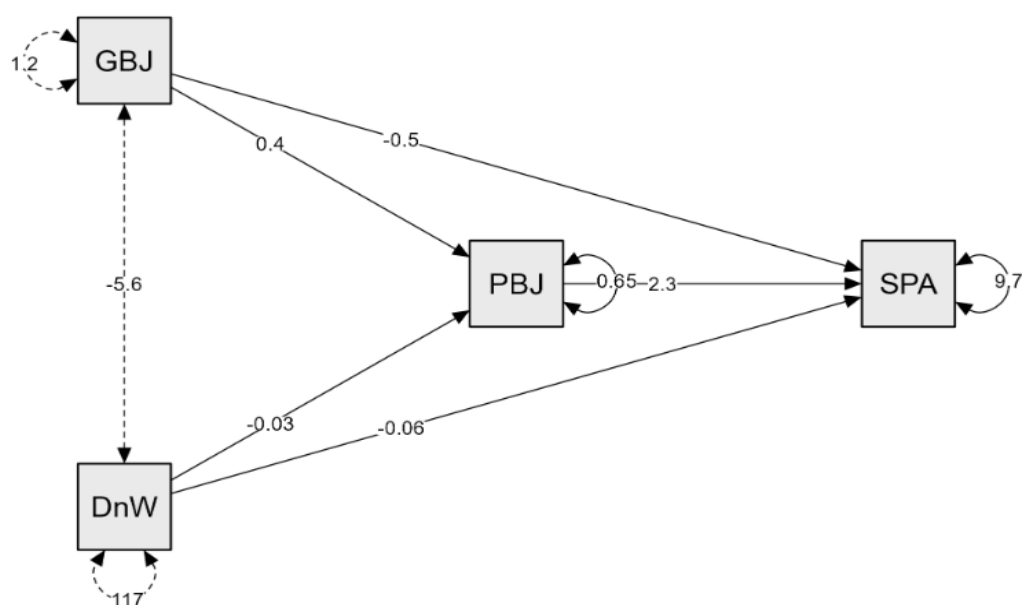

Рисунок 1

Шляхи між предикторами, медіатором та змінною для Модель 1

Нами було перевірено нашу гіпотезу для наступної змінної – задоволеність життям – Модель 2. Предиктори – віра в справедливий світ для всіх та віра в загрозливий світ. Медіатор – віра в справедливий світ для

себе. Змінна – задоволеність життям, як показник суб'єктивного благополуччя.

В рамках аналізу, нами були отримані наступні дані, для прямого ефекту, які наведені в таблиці 3.4.3

Таблиці 3.4.3

Прямий ефект між предикторами та змінною для Модель 2 з медіаційним аналізом.

Шляхи для Модель 2	p
Віра в справедливий світ для всіх → Задоволеність життям	0,209
Віра в загрозливий світ → Задоволеність життям	0,209

Отримані показники прямого ефекту, показують що відсутній статистично значущий зв'язок між предикторами та задоволеності життям, коли не враховується медіатор.

Для непрямого ефекту, у шляху Віра в справедливий світ для всіх → Віра в справедливий світ для себе → Задоволеність життям, показники значущості були наступні віра в справедливий світ для всіх, мала статистично значущий показник $p = 0,018$, що знову підтверджує медіаторний ефект. В той же час, у шляху Віра в загрозливий світ → Віра в справедливий світ для себе → Задоволеність життям, мала статистично незначущий показник $p = 0,074$, на основі цього показника, так само як і в Модель 1, не можна припускати що віра в справедливий світ для себе є медіатором для віри в загрозливий світ, але ми можемо припустити, що показник може змінюватись на більш великій вибірці та стати вже статистично значущим. Непрямий ефект відображає шлях через медіатор,

що вказує на значущість зв'язку з предиктором віра в справедливий світ для всіх.

Вплива кожного ефекту, що показує, чи є прямий та непрямий ефекти статистично значущими, наведена в таблиці 3.4.4

Таблиця 3.4.4

Значення р для кожного шляху впливу для Модель 2

Шляхи	р
Віра в справедливий світ для себе → Задоволеність життям	<0,001
Віра в справедливий світ для всіх → Задоволеність життям	0,209
Віра в загрозливий світ → Задоволеність життям	0,209
Віра в справедливий світ для всіх → Віра в справедливий світ для себе	0,002
Віра в загрозливий світ → Віра в справедливий світ для себе	0,042

Дані з таблиці відображають на Рисунку 2.

На Рисунку 2, значення GBJ – це Віра в справедливий світ для всіх; DnW – це Віра в загрозливий світ; PBJ – це Віра в справедливий світ для себе; Sts –це Задоволеність життям.

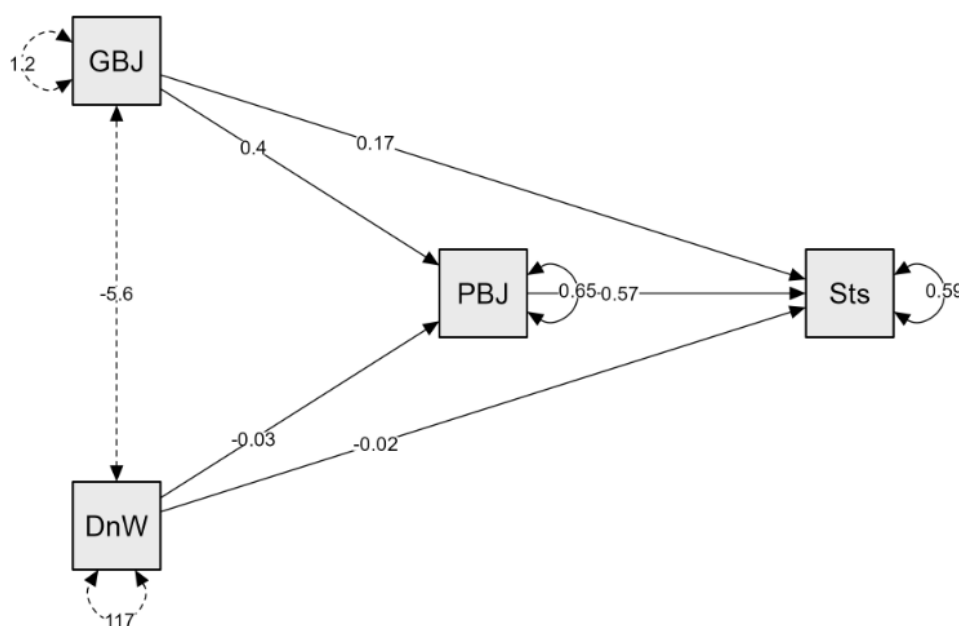

Рисунок. 2

Шляхи між предикторами, медіатором та змінною для Модель 2

Наведені дані підтверджують, що віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в справедливий світ для себе та задоволеність життям. Але не виступає медіатором між вірою в загрозливий світ та задоволеність життям, як змінним показником.

Нами було перевірено нашу гіпотезу для наступної змінної - негативних переживань – Модель 3. Предиктори – віра в справедливий світ для всіх та віра в загрозливий світ. Медіатор – віра в справедливий світ для себе. Змінна – негативне переживання, як показник суб'єктивного благополуччя.

В рамках аналізу, нами були отримані наступні дані, для прямого ефекту, у шляхах Віра в справедливий світ для всіх → Негативні переживання, показник $p=0,590$, а у шляху Віри в загрозливий світ → Негативні переживання, показник $p=0,085$. Що вказує на відсутній статистично значущі зв'язки.

Для непрямого ефекту, у шляху Віра в справедливий світ для всіх $\rightarrow$ Віра в справедливий світ для себе $\rightarrow$ Негативне переживання, показники значущості були наступні $p = 0,111$. У шляху Віра в загрозливий світ $\rightarrow$ Віра в справедливий світ для себе $\rightarrow$ Негативні переживання, мала статистично незначущий показник $p = 0,168$. Це показує що непрямий ефект відображає шлях через медіатор, що вказує на відсутність значущих зв'язків з предиктором віра в справедливий світ для всіх та вірою в загрозливий світ. Модель 3 не підтвердила наше припущення про ефект медіації.

Висновок до медіаційного аналізу. Віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в справедливий світ для всіх та позитивними переживаннями, а також є медіатором між вірою в справедливий світ та задоволеність життям. В рамках даного дослідження, було недостатньо підстав щоб стверджувати що віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в загрозливий світ та задоволеністю життя чи позитивними переживаннями. Не підтвердилось припущення про ефект медіації для негативних переживання, як зміної.

Висновок до розділу 3.

1. Описовий аналіз показав, що наша вибірка має нормальний розподіл.
2. Проведений нами кореляційний аналіз показав, що не має значущих зв'язків між інтолерантністю до невизначеності та показниками суб'єктивного благополуччя і соціальними віруваннями.
3. Підтверджений позитивний зв'язок між задоволеності життям, позитивним переживанням та віра в справедливий світ для себе і справедливий світ для всіх, а також позитивний зв'язок між негативним переживанням та вірою в загрозливий світ.
4. Підтверджений негативний статистично значущий зв'язок віри в загрозливий світ та позитивних переживань і задоволеності життя, а

також негативний статистично значущий зв'язок віри в справедливий світ для всіх та негативним переживанням.

5. Були вивчені зв'язки між вірою в справедливий світ для себе, вірою в справедливий світ для всіх та вірою в загрозливий світ, а також їх внесок у суб'єктивне благополуччя, що підтвердило гіпотезу, що лише віра в справедливий світ для себе є значущим предиктором.
6. Віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в справедливий світ для всіх та позитивними переживаннями, а також є медіатором між вірою в справедливий світ та задоволеність життям. В рамках даного дослідження, було недостатньо підстав щоб стверджувати що віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в загрозливий світ та задоволеності життя чи позитивними переживаннями. Не підтвердилось припущення про ефект медіації для негативних переживання, як зміною. Разом з тим, є підстави, щоб перевіряти ефект медіації у наступних дослідженнях.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

1. У ході теоретичного аналізу встановлено, що соціальні вірування, зокрема віра в справедливий світ та віра в загрозливий світ, а також інтолерантність до невизначеності є вагомими чинниками, що можуть впливати на суб'єктивне благополуччя особистості. Поняття суб'єктивного благополуччя охоплює емоційні та когнітивні аспекти, пов'язані з задоволеністю життям, і відображає загальний стан рівноваги особистості. Виявлено, що соціальні вірування можуть значною мірою впливати на оцінку особистістю власного життя та сприйняття зовнішнього середовища.
2. За результатами емпіричного дослідження було встановлено, що гіпотеза про те, що інтолерантність до невизначеності є предиктором суб'єктивного благополуччя не підтвердилась. Так як, інтолерантність до невизначеності не має статистично значущого зв'язку з показниками суб'єктивного благополуччя та соціальними віруваннями. Це свідчить про те, що здатність переносити невизначеність не є визначальним фактором у формуванні суб'єктивного благополуччя в межах досліджуваної вибірки.
3. Аналіз взаємозв'язків між соціальними віруваннями та суб'єктивним благополуччям показав, що віра в справедливий світ для себе має позитивний зв'язок із показниками задоволеності життям та позитивними емоційними переживаннями. Водночас віра в загрозливий світ продемонструвала позитивний зв'язок із негативними емоційними переживаннями та негативний зв'язок із задоволеністю життям і позитивними переживаннями. Ці результати підтверджують наявність зв'язків між соціальними віруваннями та суб'єктивним благополуччям.

4. Підтверджено, що віра в справедливий світ для себе є значущим предиктором суб'єктивного благополуччя, сприяючи підвищенню позитивних емоційних переживань та загальної задоволеності життям. Крім того, підтверджено, що Віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в справедливий світ для всіх та позитивними переживаннями, а також є медіатором між вірою в справедливий світ та задоволеність життям. В рамках даного дослідження, було недостатньо підстав, щоб стверджувати що віра в справедливий світ для себе є медіатором між вірою в загрозливий світ та задоволеністю життям чи позитивними переживаннями. Разом з тим, є підстави, щоб перевіряти ефект медіації у наступних дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамюк О. О., Липецька А. С. Концептуальна структура феномену «суб'єктивне благополуччя» та особливості його вимірювання. *Психологія: реальність і перспективи*. 2019. № 11. С. 10–17. URL: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi11.2.
2. Аршава І. Ф., Носенко Д. В. Суб'єктивне благополуччя і його індивідуальнопсихологічні та особистісні кореляти. *Вісник дніпропетровського університету. Педагогіка і психологія*. 2012. Т. 20, № 9/1.
3. Боснюк В. Ф., Олефір В. О. Когнітивний компонент суб'єктивного благополуччя особистості в ситуації пандемії COVID-19. *Кафедра психології діяльності в особливих умовах*. 2021. С. 1-12. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/13990>.
4. Кряж І.В., Левенець Н.В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори суб'єктивного благополуччя у студентів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Психологія"*. 2018. С. 59-66.
5. Кряж І.В., Баранов В.О. Віра в справедливий світ та інфантилізм як предиктори суб'єктивного благополуччя. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Психологія"*. 2022. № 73. С. 59-66.
6. Кряж І. В., Холманова В. В. Соціальні установки як предиктори суб'єктивного благополуччя працівників ІТ-компаній. *Наукові перспективи*. 2021. № 12 (18). С. 393-405. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12\(18\)-393-405](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12(18)-393-405).
7. Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Життестійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Sloboda scientific*

- journal. psychology.* 2023. № 2. С. 24–29. URL: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.2.4> (дата звернення: 19.06.2023).
8. Овдієнко І. М. Аналіз теоретичних підходів до розуміння благополуччя особистості. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання.* 2017. С. 93-101. URL: <https://chelpanov.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/171/171>.
 9. Al-Khaz'Aly H., Jim S., Hong C., Gabriel L. Relationship between intolerance of uncertainty and mental wellness: a cross-cultural examination. *Counselling Psychology Quarterly.* 2023. DOI:[10.1080/09515070.2023.2277318](https://doi.org/10.1080/09515070.2023.2277318)
 10. Adorno T. W., Frenkel-Brunswik E., Levinson D. J., Sanford R. N. The Authoritarian Personality. *Harpers.* 1950.
 11. Andrews J. L., Li M., Minihan S., Songco A., Fox E., Ladouceur C. D., Mewton L., Moulds M., Pfeifer J. H. The effect of intolerance of uncertainty on anxiety and depression, and their symptom networks, during the COVID-19 pandemic. *BMC Psychiatry.* 2023. № 23.
 12. Alves H., Correia I. Personal and general belief in a just world as judgment norms. *International Journal of Psychology.* 2010. P. 1-13. DOI:[10.1080/00207590903281120](https://doi.org/10.1080/00207590903281120).
 13. Bochner S. Defining intolerance of ambiguity. *The Psychological Record.* 1965. № 15. P. 393-400.
 14. Budner S. Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *Journal of Personality.* 1962. № 30. P. 29- 50.
 15. Colman A. M. A dictionary of psychology. 2nd ed. *Oxford University Press.* 2006. P. 387.
 16. Craik R. L. A tolerance for ambiguity. *Physical Therapy.* 2001. Vol. 81. P. 1292.

17. Dalbert C., Matthias Donat M., Belief in a Just World. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition. 2015. Vol. 2. P.487-492. DOI:[10.1016/B978-0-08-097086-8.24043-9](https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24043-9)
18. Diener E. Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. № 68. P. 653-663.
19. Diener E. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 1984. № 95. P. 542-575.
20. Diener E., Suh E.M., Lucas R.E., Smith H.L. Subjective Well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*. 1999. Vol. 125 (2). P. 276-302.
21. Duckitt J. Authoritarianism and Group Identification: A New View of an Old Construct. *Political Psychology*. 1992. No10(1). P. 63–84.
22. Duckitt J., Wagner C. The Psychological Bases of Ideology and Prejudice: Testing a Dual Process Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2002. P. 1-20. DOI:[10.1037//0022-3514.83.1.75](https://doi.org/10.1037//0022-3514.83.1.75).
23. Duckitt J., Sibley C. Personality, ideology, prejudice, and politics: A dual-process motivational model. *Journal of Personality*. 2010. No78(6). P. 18-93. DOI:[10.1111/j.1467-6494.2010.00672.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00672.x).
24. Dugas, M. J., Gosselin, P., Ladouceur, R. Intolerance of uncertainty and worry: Investigating specificity in a nonclinical sample. *Cognitive Therapy and Research*. 2001. №25(5). P. 551–558. URL:<https://doi.org/10.1023/A:1005553414688>
25. Furnham A., Belief in a just world: research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences. Department of Psychology, University College London, 26 Bedford Way, London WC1H 0AP, UK*. 2002. № 34. P. 795–817.
26. Jebb A., Diener E., Tay L., Morrison M. Subjective Well-Being Around the World: Trends and Predictors Across the Life Span. *Sage Journals*. 2019. P. 1-35. DOI:[10.1177/0956797619898826](https://doi.org/10.1177/0956797619898826).

27. Kreitler S., Maguen T., Kreitler H. The three faces of intolerance of ambiguity. *Archiv für Psychologie*. 1975. № 127(3-4). P. 238–250.
28. Lerner M. J., Miller D. T. Just world research and the attribution process: Looking back and forward. *Psychological Bulletin*. 1978. Vol. 85. P. 198-202.
29. Lerner M. J. The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion. Perspectives in Social Psychology. New York. 1980.
URL: beliefinjustworld00001ern:lcpdf:caa06773-5863-4b56-bfd3-88de4b698bcc.
30. Lipkus I. M., Dalbert C., Segler I. C. The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1996. № 22(7). P. 666-677.
31. Norton R. W. Measurement of Ambiguity Tolerance. *Journal of personality assessment*. 1975. № 39(6). P. 607–619.
https://doi.org/10.1207/s15327752jpa3906_11.
32. Norman M. Bradburn The Structure of Psychological Well-Being, 1969. 317p.
33. Owen W., Sweeney R. Ambiguity Tolerance, Performance, Learning, and Satisfaction: A Research Direction. *School of Computer and Information Sciences*. 2002. P. 240-246.
34. Rokeach M. Beliefs, Attitudes, and Values: A Theory of Organization and Change. 1968. 214 p.
35. Rubin Z., Peplau L.A. Who Believes in a Just World? *Journal of Social Issues*. 1975. Vol. 31, No. 3. P. 399-401.
36. Ryan R.M., Deci E.L. On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review Psychology*. 2001. № 52. P. 141-166.

37. Ryff C.D. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989. Vol. 57. P. 1069-1081.
38. Ryff C.D. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. P. 719-727.
39. Satıcı B., Saricali M., Satıcı S. A., Griffiths M. D. Intolerance of Uncertainty and Mental Wellbeing: Serial Mediation by Rumination and Fear of COVID-19. *PubMed Central*. 2020. P. 2731–2742. DOI: [10.1007/s11469-020-00305-0](https://doi.org/10.1007/s11469-020-00305-0)
40. Sutton R., Douglas K. Justice for all, or just for me? More evidence of the importance of the self-other distinction in just-world beliefs. *Personality and Individual Differences*. 2005. 39 (3). P. 637-645. DOI : [10.1016/j.paid.2005.02.010](https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.02.010).
41. Wittenberg K. J., Norcross J. C. Practitioner Perfectionism: Relationship to Ambiguity Tolerance and Work Satisfaction. *Journal of Clinical Psychology*. 2001. № 57(12), P. 1543-1550.
42. Wenzel K., Schindler S., Reinhard M. General Belief in a Just World Is Positively Associated with Dishonest Behavior. *Front. Psychol*. 2017 Vol. 8.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01770>
43. Xiaobo Y., Guofang R., Siji H., Yanhua W. Undergraduates' Belief in a Just World and Subjective Well-Being: The Mediating Role of Sense of Control. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2018. Vol. 46. P. 831-840. DOI: [10.2224/sbp.6912](https://doi.org/10.2224/sbp.6912)
44. Yurtsever G. Tolerance of Ambiguity, Information, and Negotiation. *Psychological Reports*. 2001. № 89(1). P. 57-64. DOI: [10.2466/PRO.89.5.57-64](https://doi.org/10.2466/PRO.89.5.57-64).

АНОТАЦІЯ

Тема: “Соціальні вірування та інтолерантність до невизначеності як предиктори суб’єктивного благополуччя”. Мета дослідження – дослідити взаємозв’язок між соціальним віруванням, інтолерантністю до невизначеності та суб’єктивним благополуччям. Об’єкт вивчення – чинники суб’єктивного благополуччя. Предмет вивчення – віра в справедливий світ, віра в загрозливий світ, інтолерантність до невизначеності як предиктори суб’єктивного благополуччя. Методи дослідження – теоретико-методологічні та математико-статистичний. Результати емпіричного дослідження свідчать, що інтолерантність до невизначеності не має значущих зв’язків із суб’єктивним благополуччям, тоді як соціальні вірування, зокрема віра в загрозливий та справедливий світ, впливають на емоційний стан і задоволеність життям. Зокрема, віра в справедливий світ для себе виявилася значущим предиктором суб’єктивного благополуччя, сприяючи позитивним емоціям і вищому рівню задоволеності життям. Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані для розробки психологічних інтервенцій, спрямованих на роботу з соціальними віруваннями, зокрема вірою в справедливий світ, для підвищення суб’єктивного благополуччя.

Ключові слова: віра в справедливий світ, предиктори, інтолерантність до невизначеності, суб’єктивне благополуччя.

ABSTRACT

Topic: “Social beliefs and intolerance of uncertainty as predictors of subjective well-being”. The purpose is to study the relationship between social beliefs, intolerance of uncertainty and subjective well-being. The object of study is the factors of subjective well-being. The subject of study is belief in a just world, belief in a threatening world, intolerance of uncertainty as predictors of subjective well-being. The research methods are theoretical and methodological and mathematical and statistical. The results of the empirical study indicate that intolerance of uncertainty has no significant relationship with subjective well-being, while social beliefs, in particular the belief in a threatening and just world, affect emotional state and life satisfaction. In particular, the belief in a just world for oneself turned out to be a significant predictor of subjective well-being, contributing to positive emotions and a higher level of life satisfaction. The practical significance of the study is that its results can be used to develop psychological interventions aimed at working with social beliefs, in particular the belief in a just world, to increase subjective well-being.

Keywords: belief in a just world, predictors, intolerance of uncertainty, subjective well-being.